

8. MAJ 2025

Гојеске Енрикеа Гранадоса, заједно са Иберијом Исака Албениза и неким делима Мануела де Фаље, представљају врхунац шпанске клавирске музике двадесетог века. Оне су такође, заједно са кратком опером коју је компоновао на основу овог дела, најбоље Гранадосово дело — како је и сам признао, рекавши: „Коначно сам имао срећу да напишем нешто важно.” Иако инспирисане сликама Франсиска Гоје, само *El Amor y la Muerte* (Љубав и смрт) из свите је повезана са конкретном сликом, мада је и пратеће дело *El Pelele* (Сламноати човек), које је овде укључено, заиста засновано на једној другој Гојиној слици.

Шест композиција, као и *El Pelele*, су тонске поеме за клавир. Имају теме са типичним шпанским призвуком, али су оне разрађене на виртуозан начин, у стилу листијанске разраде. Гранадос је и сам био изузетан пијаниста, а дела су технички веома захтевна. У свакој од композиција теме се смењују и враћају, али у сложеним структурама које се ретко понављају на исти начин. Гранадос воли изненадне промене динамике или расположења, често усађује теме у текстуру која их окружује и надвладава у разрађеним пасажима, означеним као *piánissimo*, као и у кратким али бурним пасажима. Пијаниста мора да поседује изузетну вештину и жив ритмички осећај, али и суптилан осећај за мелодију, јер иако Гранадос често даје прецизне ознаке за темпо и динамику, очигледно је да је потребан *rubato* и осећај слободе.

Много година најпризнатија извођачица ових дела била је шпанска пијанисткиња Алисија де Лароча, која је прва свету представила овај репертоар. Снимала је Гојеске четири пута: рану верзију првобитно за Хиспавокс, касније преузету од ЕМИ-ја, а затим и од Варнера; две за Деку — једну аналогну и једну дигиталну — и последњу за РЦА. Раније верзије су углавном ватрене и слободније, а касније контролисаније и суптилније, али разлика није драстична. Најбоље је, сматрам, њене снимке посматрати као *hors concours* — изван конкуренције: свако ко воли овај репертоар треба да има једну од њених верзија, а сада је питање да ли нека нова доноси вредан алтернативни поглед.

То је свакако оно што нуди српска пијанисткиња Дина Стојилковић у свом дебију. Добитница је награда, студирала је код неких од најбољих пијаниста и, штавише, написала мастер-рад на тему ових дела. Дубоко их разуме и поседује технику потребну да оствари своју визију. У уводној композицији *Los Requebros* (Удаварања) послушајте како префињено преноси тему преко фигура у триолама, често у истој руци, и како је ритмички прецизна у кулминацијама, где је тема често подељена између две руке тако да је за записивање потребно три нотна система. У *Coloquio en la Reja* (Разговор на прозору), много нежнијој композицији, увек успева да истакне мелодију упркос фантастично разрађеним пратећим фигурама, које често укључују обе руке. *El Fandango de Candil* (Фанданго уз свећу) доноси изненађење: Стојилковић га изводи знатно брже од уобичајеног, одричући се тежине ради енергије. Питао сам се како ће се снаћи када пратећа фигура пређе прво у триоле, а затим у тридесетидвојке, али она одржава замах уз изванредну прецизност и контролу.

Quejas o la Maја у el Ruiseñor (Јадиковке или девојка и славуј) је најпознатије дело из свите. Сањиво је и рапсодично, уз ознаку *con molta fantasia* међу многим упутствима за промену темпа. Већим делом је означено као *pp*, што није лако када се свирају брзе

октаве. Песма славуја појављује се пред крај, и подсећа на птичје песме код Месијана. *El Amor y la Muerte* (Љубав и смрт) је, у контрасту, означено као *animato e drammatico*, што овде свакако јесте. У средини се налази део у темпу *Adagio*, али он није заиста тако спор. Завршни *Epilogo: Serenata del espectro* (Епилог: Серенада духа) почиње успостављањем стакатног ритма у триолама, преко којег се различите теме постепено развијају, кулминирајући у великом врхунцу пред сам крај.

Уобичајено је да се шест основних композиција Гојески прати делом *El Pelele*, поднасловљеним *Escena Goyesca* (Гоја сцена), које је у потпуности у духу свите. То је бриљантно концертно дело које рецитал доводи до узбудљивог финала. (Постоји, у ствари, још неколико клавирских дела инспирисаних Гојом, од којих се нека налазе на снимку Хосеа Менора, а сва на оном Алекса Алгуасила.)

Уживао сам у свирању Дине Стојилковић. Пре свега, има сву потребну технику. Потом, има ватру и страст. Не третира ова дела само као демонстрацију вештине, већ уочава и многобројне тихе делове. Уме да истакне певачку линију, ма колико сложена била фигурација око ње. Ово је веома обећавајући деби и надам се да ћемо је поново чути, посебно у шпанској музици. Можда би могла да свој репертоар прошири и на Албенизову Иберију.

Снимак је добар, а пратеће белешке корисне. Ово је изванредан диск.

Стивен Барбер